

Załącznik nr 1 do uchwały Nr 39/1652/21
Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
z dnia 6 października 2021 r.

RAMOWY PROGRAM OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

Województwo Kujawsko-Pomorskiego

Toruń, 2021 r.

SPIS TREŚCI:

	Wstęp	3
1.	Definicja przemocy w rodzinie	4
2.	Podstawy prawne ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie	7
3.	Cel programu	9
4.	Adresaci programu	12
5.	Podmioty realizujące program	13
6.	Zasady realizacji programu	23
7.	Ewaluacja	24

Wstęp

Przemoc to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody. To negatywne, powszechne zjawisko występujące w Polsce i krajach europejskich wymaga podjęcia wielokierunkowych i spójnych działań w różnych dziedzinach w celu przeciwdziałania przemocy domowej. Interdyscyplinarność w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie pozwala na kompleksową i efektywną pracę w celu niwelowania zjawiska przemocy. Zasada ta znajduje podstawę w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz.1249, z późn. zm.); a przejawia się w pracy funkcjonujących w każdej gminie zespołów interdyscyplinarnych, których skład osobowy winien zapewniać spójne, różnorodne, specjalistyczne i zindywidualizowane podejście do osób doświadczających przemocy w rodzinie. W województwie kujawsko-pomorskim, jako jedynym w Polsce, funkcjonuje także w oparciu o zasadę interdyscyplinarności zespół specjalistów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w ramach Kujawsko-Pomorskiej „Niebieskiej Linii” Pogotowia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Oferujące szerokie wsparcie w formie pomocy psychologicznej oraz prawnej.

Podstawę dla opracowania niniejszego programu ramowego stanowi przepis artykułu 6 ustęp 6 punkt 3 ustawy z 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249, z późn. zm.), zgodnie z którym „Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności: opracowanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”.

Rozdział 1

Definicja przemocy w rodzinie

Zjawisko przemocy w rodzinie zostało zdefiniowane w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz.1249, z późn. zm.) w art. 2 pkt 2, zgodnie z którą pod pojęciem przemocy w rodzinie należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

W potocznym rozumieniu natomiast jako „przemoc w rodzinie” określa się intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienia i szkody. Definicja ta zawiera cztery kryteria, na podstawie których najczęściej rozpoznaje się przemoc w rodzinie - są to:

- a. intencjonalność – działania osoby stosującej przemoc są zamierzone i celowe, ukierunkowane najczęściej na zdobycie kontroli nad drugim człowiekiem, czy też wymuszenie bezwzględnej posłuszeństwa;
- b. dysproporcja sił – brak równowagi sił w rodzinie, jedna osoba jest zdecydowanie silniejsza od pozostałych osób i mając tego świadomość wykorzystuje swoją przewagę;
- c. naruszanie godności i praw – osoba stosująca przemoc narusza godność innych osób, poprzez np. deprecjonowanie, poniżanie, wyśmiewanie, ośmieszanie;
- d. powodowanie cierpienia i szkód – osoby dotknięte przemocą doznają bardzo bolesnych szkód psychicznych i fizycznych.

Charakteryzując przemoc w rodzinie przez pryzmat form jakie może ona przybrać, wyróżnia się:

przemoc fizyczną – zamierzone działanie człowieka, zwrócone przeciwko fizyczności członka jego rodziny, niosące ryzyko uszkodzenia ciała, a w szczególności: popychanie, odpychanie, obezwładnianie, przytrzymywanie, policzkowanie, szczypanie, kopanie,

duszenie, bicie otwartą ręką i pięściami, bicie przedmiotami, ciskanie w kogoś przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielanie koniecznej pomocy, zaniedbanie potrzeb fizycznych (wobec osób bliskich, szczególnie wymagających pomocy w realizacji podstawowych potrzeb – najczęściej ofiarą zaniedbań padają dzieci oraz osoby starsze i niepełnosprawne poprzez zaniedbanie podstawowych potrzeb, opuszczenie dziecka bez zapewnienia bezpiecznych i odpowiednich warunków do rozwoju tj. „sieroctwo społeczne”, zaniechanie obowiązku opieki wobec osoby starszej), itp.;

przemoc psychiczną – wszystkie działania zmierzające do poniżenia ofiary, obrażenia, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości, szantaż emocjonalny, „zabawa” uczuciami członka rodziny, zaniedbanie emocjonalne dziecka, alienacja rodzicielska (skala tego zjawiska rośnie), manipulacja, a w szczególności: wyśmiewanie poglądów, religii, pochodzenia, narzucanie własnych poglądów, karanie przez odmowę uczuć, zainteresowania, szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, itp.;

przemoc seksualną – zmuszanie ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej wbrew jej woli, a w szczególności: wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, demonstrowanie zazdrości, krytyka zachowań seksualnych, itp.;

przemoc ekonomiczną – kontrolowanie finansów, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, nie zaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, ograniczanie dostępu do wspólnych pieniędzy, zmuszanie do proszenia o pieniądze, uniemożliwianie dostępu do konta bankowego, intencjonalne powodowanie popadania w spiralę zadłużenia rodziny;

zaniedbanie – stosowane najczęściej przez osoby dorosłe wobec dzieci, a także członków rodziny wobec starszych lub niepełnosprawnych najbliższych. Przejawia się ono szczególnie poprzez niezaspokojenie ich podstawowych potrzeb emocjonalnych i fizycznych, odrzucenie emocjonalne dziecka, brak zainteresowania jego rozwojem,

sytuacją życiową, problemami, a także stanem zdrowia i higieną, niezaspokajanie potrzeb żywieniowych i związanych z ubiorem.

Rozdział 2

Podstawy prawne ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie¹

Rozdział drugi Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) poświęcony „Wolnościom, Prawom i Obowiązkom Człowieka i Obywatela” reguluje zasady zapewniające każdemu nietykalność osobistą i cielesną oraz stawia na ich straży władze publiczne.

Odzwierciedlanie tych zasad odnajdujemy w aktach prawnych wskazanych poniżej, stanowiących podstawę ramowego programu:

- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359),
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz.1249, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2020 r. poz.1876, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119);
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1214);
- Ustawa z dnia z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. z 2020 r. poz. 360, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1444, z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 531, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. z 2021 r. poz. 53, z późn. zm.);

¹ Stan prawny na dzień września 2021 roku

- Umowa międzynarodowa z dnia 11 maja 2011 r. Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (weszła w życie 1 sierpnia 2015 roku) (Dz.U. z 2015 r. poz. 961);
 - Ustawa z dnia 20 stycznia 2021 r. Zmiana zakresu obowiązywania Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 149);
 - Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1057, z późn. zm.),
 - Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r. Nr 50 poz. 259);
 - Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 3 czerwca 2011 r. w sprawie nadzoru i kontroli nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2011r. Nr 126, poz. 718);
 - Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245);
 - Rozporządzenie z dnia 31 marca 2011 r. Procedura postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie (Dz.U. z 2011 r. Nr 81, poz. 448).
- Ramowy Program Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w swych założeniach wpisuje się w cele aktualnego Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Rozdział 3

Cel programu

Celem głównym ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie jest pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz przeciwdziałanie temu społecznie szkodliwemu zjawisku, jakim jest przemoc domowa.

Cele szczegółowe to:

- zwiększenie dostępności oraz wzrost efektywności ochrony osób doświadczających przemocy w rodzinie,
- rozszerzenie form udzielanej pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie,
- pogłębienie wiedzy i świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie.

Wyznaczone cele mogą być osiągnięte poprzez następujące działania:

I. Działania diagnostyczne:

prowadzenie badań diagnostycznych, polegających na badaniu środowiska oraz indywidualnej diagnozie osoby dotkniętej przemocą, w tym także z wykorzystaniem dostępnej dokumentacji medycznej, psychologicznej, szkolnej i innej, wywiadu z osobą badaną, analizie współpracy służb, instytucji i organizacji w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie na danym terenie, np. funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych. Diagnoza powinna też obejmować rozpoznanie istniejących barier, ograniczeń w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, co pozwoli podjąć skuteczne działania w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, adekwatne do potrzeb i lokalnej specyfiki.

II. Działania pomocowe, interwencyjne:

1. udostępnianie wsparcia psychologicznego, prawnego, mediacyjnego, socjalnego, zawodowego, poradnictwa rodzinnego, pedagogicznego oraz medycznego, poprzez:
2. prowadzenie indywidualnych konsultacji psychologicznych dla osób dorosłych dotkniętych przemocą w rodzinie,
3. prowadzenie grup wsparcia,

4. prowadzenie grup psychoterapeutycznych dla osób, które doświadczyły przemocy w rodzinie,
5. prowadzenie indywidualnych porad wychowawczych dla rodziców/opiekunów i ich dzieci,
6. prowadzenie zajęć grupowych na temat nauki umiejętności wychowawczych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
7. prowadzenie treningów samoobrony dla kobiet – ofiar przemocy z elementami nauki zachowań asertywnych,
8. prowadzenie warsztatów na temat budowania i wzmacniania poczucia własnej wartości,
9. prowadzenie warsztatów na temat budowania i rozwoju potencjału kobiecości,
10. prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych dla dzieci,
11. prowadzenie zajęć reedukacyjnych dla dzieci z problemami szkolnymi,
12. prowadzenie bajkoterapii dla dzieci z problemami lękowymi, depresyjnymi, zaburzeniami zachowania o charakterze agresywnym,
13. prowadzenie porad lekarza psychiatry dla dorosłych,
14. prowadzenie konsultacji przez lekarza pediatrę lub psychiatrę dziecięcego.
15. udostępnianie wsparcia psychologicznego, prawnego poprzez bezpłatną infolinię;
16. udzielania wsparcia w ramach interwencji kryzysowej dla osób i rodzin doświadczających przemocy.

III. Działania edukacyjno-profilaktyczne:

1. prowadzenie w społecznościach lokalnych kampanii społecznych, organizowanie konferencji, działań edukacyjno-profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w formie warsztatów, szkoleń, pogadanek;
2. rozpowszechnianie informacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie i sposobów przeciwdziałania temu zjawisku oraz dostępnych form wsparcia psychologicznego, prawnego, mediacyjnego, socjalnego, zawodowego, poradnictwa rodzinnego, pedagogicznego oraz medycznego w formie materiałów szkoleniowych i materiałów edukacyjno-informacyjnych (ulotek, stron www);
3. prowadzenie edukacji prawnej w formie poradnictwa w zakresie procedur prawnych; funkcjonowania i zadań niektórych instytucji, zbierania dowodów do spraw sądowych, pisanie wniosków/pozwów do sądu;

4. dostarczanie informacji na temat praw socjalnych np. możliwości otrzymania zasiłków, pomocy rzeczowej, a także metod szukania pracy; korzystania z pomocy pracowników socjalnych (m.in. wsparcia przy rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych, prawidłowym prowadzeniu gospodarstwa domowego, aktywizacji zawodowej, pomocy w trudnościach wynikających z załatwiania spraw urzędowych, itp.);
5. promowanie stylu życia i form komunikacji służących poprawie relacji społecznych i wzmocnieniu więzi rodzinnych, w tym edukacji w zakresie prawidłowych metod wychowawczych tzn. budowania konstruktywnych relacji z dzieckiem, dbania o jego potrzeby i wspieranie w rozwoju;
6. zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie poprzez szkolenie, uczestnictwo w konferencjach, warsztatach, dostęp do literatury dotyczącej przemocy w rodzinie.

Rozdział 4

Adresaci programu

Wszystkie cele i prowadzące do ich realizacji działania określone w przedmiotowym programie prowadzić mają do udzielenia skutecznej pomocy osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, w efekcie zaś do poprawy sytuacji życiowej tej osoby.

Efektywne osiągnięcie celu jest możliwe poprzez spójne i interdyscyplinarne działania podejmowane przez kompetentnych specjalistów działających w ramach wielowymiarowego systemu pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie.

Adresami programu są:

1. osoby doświadczające przemocy w rodzinie, w tym m.in.: dzieci, młodzież, współmałżonkowie/partnerzy, osoby starsze i niepełnosprawne,
2. świadkowie przemocy w rodzinie,
3. społeczności lokalne,
4. podmioty i osoby działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
5. osoby zagrożone wystąpieniem zjawiska przemocy w rodzinie.

Rozdział 5

Podmioty realizujące program

I. Katalog podmiotów

Wśród podmiotów mogących realizować program ochrony ofiar przemocy znajdują się:

1. samorząd gminny, samorząd powiatowy i samorząd wojewódzki,
2. jednostki organizacyjne pomocy społecznej,
3. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
4. organizacje pozarządowe,
5. jednostki wymiaru sprawiedliwości,
6. jednostki ochrony porządku publicznego,
7. placówki oświaty,
8. placówki służby zdrowia,
9. komisje rozwiązywania problemów alkoholowych,
10. inne podmioty, w tym przede wszystkim zespoły interdyscyplinarne do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz punkty konsultacyjne, punkty interwencji kryzysowej, poradnie rodzinne, schroniska, hostele.

Odnosząc powyższy katalog podmiotów do realiów panujących w województwie kujawsko-pomorskim w 2021 roku odnotować należy, iż w województwie tym funkcjonuje:

1. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Toruniu (1),
2. Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie (19),
3. Miejskie Ośrodki Pomocy Rodzinie (3),
4. Ośrodki Pomocy Społecznej (141),
5. Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne (24),
6. Sądy Okręgowe (3),
7. Sądy Rejonowe (11),
8. Rodzinne Ośrodki Diagnostyczno-Konsultacyjne (4),

9. Kuratorzy Okręgowi działający przy Sądach Okręgowych (3) oraz kuratorzy działający przy Sądach Rejonowych;
10. Prokuratury Okręgowe (4),
11. Prokuratury Rejonowe (24),
12. Komendy Miejskie Policji (4),
13. Komendy Powiatowe Policji (15),
14. jednostki poradnictwa specjalistycznego (95),
15. noclegownie i schroniska (26),
16. organizacje pozarządowe świadczące usługi na rzecz osób i rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim (27),
17. specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (2),
18. zespoły interdyscyplinarne (144).

II. Kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Podkreślić trzeba, iż zgodnie z przepisem art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r. poz.1249, z późn. zm.) zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1876 i 2369 oraz z 2021 r. poz. 794 i 803) lub ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2277, z 2020 r. poz. 1492 oraz z 2021 r. poz. 41 i 694), chyba że przepisy niniejszej ustawy stanowią inaczej. Ustęp 2 art. 6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie uszczegóławia kompetencje poszczególnych podmiotów.

GMINA

Zgodnie z powołanym przepisem do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

1. opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4. tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Z przepisem art. 6 ust 2 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie koresponduje przepis art. 9 a ust.1-5 wskazanej regulacji. Stanowi on, iż gmina podejmuje działania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności w ramach pracy w zespole interdyscyplinarnym, który jest powoływany przez wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. W jego skład wchodzi obowiązkowo przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych, kuratorzy sądowi, a w przypadku zamieszkiwania na obszarze gminy żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową - przedstawiciele Żandarmerii Wojskowej, jeżeli Żandarmeria Wojskowa złoży taki wniosek do wójta, burmistrza albo prezydenta miasta. Fakultatywnie skład zespołu może zostać poszerzony o prokuratorów oraz przedstawicieli podmiotów innych, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zespół interdyscyplinarny realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Zespół jest zobowiązany podejmować i realizować ogół czynności w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie, czyli wdrażać procedurę „Niebieskie Karty”.

Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245), wydanym na podstawie art. 9d ust.5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.) członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej wszczynając procedurę, podejmują działania interwencyjne mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, czyli:

1. udzielają pomocy osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
2. podejmują działania w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w celu zaprzestania stosowania tego rodzaju zachowań;
3. zapraszają osobę, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, na spotkanie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej;
4. opracowują indywidualny plan pomocy dla osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, i jej rodziny, który zawiera propozycje działań pomocowych;
5. rozstrzygają o braku zasadności podejmowania działań;
6. podejmują działania w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, w szczególności:
 - a. diagnozują sytuację rodziny, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą;
 - b. przekazują informacje o konsekwencjach popełnianych czynów;
 - c. motywują do udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych;
 - d. przeprowadzają rozmowę pod kątem nadużywania alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych lub leków;
 - e. przekazują informacje o koniecznych do zrealizowania działaniach w celu zaprzestania stosowania przemocy w rodzinie.

Osobę nadużywającą alkoholu, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, członkowie zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej kierują do gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada na gminy obowiązek powoływania Zespołów Interdyscyplinarnych oraz grup roboczych, które opracowują i realizują plany pomocy konkretnej osobie dotkniętej przemocą w rodzinie. Zespoły składają się z przedstawicieli: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i służb kuratorskich. Do realizacji swych działań posługują się procedurą „Niebieskie Karty”. Procedura wszczynana jest w sytuacji, gdy dany podmiot w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych powziął podejrzenia stosowania przemocy wobec członków

rodziny lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie.

Zadania przedstawicieli poszczególnych podmiotów:

Pracownik socjalny jednostki organizacyjnej pomocy społecznej:

1. diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
2. udziela kompleksowych informacji o:
 - a. możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - b. formach pomocy dzieciom doznającym przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc,
 - c. możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
3. organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
4. zapewnia osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w zależności od potrzeb, schronienie w całodobowej placówce świadczącej pomoc, w tym w szczególności w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
5. może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Przedstawiciel gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych:

1. diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
2. udziela kompleksowych informacji o:

- a. możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - b. formach pomocy dzieciom doświadczającym przemocy w rodzinie oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc,
 - c. możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
3. organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
 4. może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Funkcjonariusz Policji:

1. udziela osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, niezbędnej pomocy, w tym udziela pierwszej pomocy;
2. organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
3. podejmuje, w razie potrzeby, inne niezbędne czynności zapewniające ochronę życia, zdrowia i mienia osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, włącznie z zastosowaniem na podstawie odrębnych przepisów w stosunku do osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, środków przymusu bezpośredniego i zatrzymania;
4. przeprowadza, o ile jest to możliwe, z osobą, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, rozmowę, w szczególności o odpowiedzialności karnej za znęcanie się fizyczne lub psychiczne nad osobą najbliższą lub inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od osoby, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, albo nad małoletnim lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, oraz wzywa osobę, wobec której istnieje podejrzenie, że stosuje przemoc w rodzinie, do zachowania zgodnego z prawem i zasadami współżycia społecznego;

5. przeprowadza na miejscu zdarzenia, w przypadkach niecierpiących zwłoki, czynności procesowe w niezbędnym zakresie, w granicach koniecznych do zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa;
6. podejmuje działania mające na celu zapobieganie zagrożeniom mogącym występować w rodzinie, w szczególności składa systematyczne wizyty sprawdzające stan bezpieczeństwa osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w zależności od potrzeb określonych przez zespół interdyscyplinarny lub grupę roboczą.

Przedstawiciel ochrony zdrowia, tj. osoba wykonująca zawód medyczny, w tym lekarz, pielęgniarka, położna i ratownik medyczny:

1. każdorazowo udziela osobie, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, informacji o możliwościach uzyskania pomocy i wsparcia oraz o uprawnieniu do uzyskania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o ustaleniu przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie.

Jeżeli stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, wymaga przewiezienia jej do podmiotu leczniczego, formularz „Niebieska Karta — A” wypełnia przedstawiciel podmiotu leczniczego, do którego osoba ta została przewieziona.

Przedstawiciel oświaty:

1. udziela kompleksowych informacji o:
 - a. możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
 - b. możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie
2. organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie;
3. może prowadzić rozmowy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, na temat konsekwencji stosowania przemocy w rodzinie oraz

informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;

4. diagnozuje sytuację i potrzeby osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, w tym w szczególności wobec dzieci;
5. udziela kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia rodzinie, w tym o formach pomocy dzieciom świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

POWIAT

Przepis art. 6 ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie reguluje, iż do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

1. opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Natomiast w zakresie zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat leży w szczególności:

1. tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
2. opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA

Do zadań własnych samorządu województwa, zgodnie z przepisem Przepis art. 6 ust. 6 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie należy w szczególności:

1. opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
2. inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
3. opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
4. organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Organy administracji rządowej i samorządowej oraz organizacje pozarządowe działają na zasadzie wzajemnej współpracy wobec zjawiska przemocy w rodzinie. Obowiązek ten wynika z przepisu art. 9 ust 1 powołanej ustawy, zgodnie z którym organy administracji rządowej i samorządowej współdziałają z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą, oddziaływania na osoby stosujące przemoc oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków przemocy w rodzinie. Ustęp 2 przytoczonego przepisu daje podstawę do zlecenia przez organy administracji rządowej lub samorządowej realizacji zadań określonych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w trybie przewidzianym w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057 oraz z 2021 r. poz. 1038, z późn. zm.).

Stworzenie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie opartego na współpracy różnych podmiotów ma na celu zwiększenie efektywności działań zmierzających do niwelowania tego niepożądanego zjawiska.

W „Diagnozie zjawiska przemocy w rodzinie oraz lokalnych potrzeb w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim” stanowiącej załącznik do Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026, w okresie od 2015 do 2020 roku zauważono nasilenie się zjawiska przemocy w rodzinie (wg wskaźnika liczby wszczynanych

procedur „Niebieskie Karty”). W roku 2015 przekazano do Przewodniczących Zespołów Interdyscyplinarnych 5013 procedur „Niebieskie Karty” (formularz A), natomiast w roku 2019 tych procedur wszczęto już 5670. Oznacza to wzrost o ponad 11%. W stosunku do liczby mieszkańców województwa przemoc, mierzona liczbą zakładanych procedur „Niebieskie Karty”, dotyka w sposób bezpośredni 0,25 % mieszkańców. Największą aktywność w sporządzaniu formularzy wykazuje Policja, natomiast drugim podmiotem pod względem liczby wypełnianych formularzy są ośrodki pomocy społecznej. Dużo mniejszą aktywność przejawiają szkoły i placówki ochrony zdrowia oraz gminne / miejskie komisje rozwiązywania problemów alkoholowych.

Rozdział 6

Zasady realizacji programu

W celu efektywnej realizacji programu niezbędna jest transparentność zasad jego prowadzenia. Zagwarantowanie przejrzystości i czytelności zasad realizacji zostanie osiągnięte poprzez określenie:

1. miejsca realizacji programu - wskazanie gdzie będą odbywać się zajęcia dla uczestników; w jakich warunkach oraz gdzie prowadzone będą prace administracyjno-biurowe na rzecz danego programu, miejsce realizacji programu nie może być tożsame miejscem, w którym realizowane są programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie,
2. formy proponowanych zajęć (np. grupowe, indywidualne, warsztatowe, treningowe, itp.) oraz ich wymiaru, tj. liczbę godzin poszczególnych zajęć,
3. liczby uczestników na danych zajęciach,
4. norm, zasad i praw obowiązujących uczestników oraz realizatorów,
5. zasad korzystania z dostępnej infrastruktury,
6. zasad prowadzenia i przechowywania dokumentacji, ochrony danych osobowych, list obecności uczestników,
7. zasad współpracy z innymi podmiotami (organizacjami, instytucjami) działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar na danym terenie.

Opracowanie programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie powinno być oparte na konkretnych założeniach i rekomendacjach wynikających z przeprowadzonej diagnozy społecznej (środowiskowej), uwzględniającej rozmiary zjawiska, sytuację psychospołeczną ofiar przemocy w rodzinie oraz konsekwencje, wynikające z danego stanu rzeczy. Oznacza to, że program ochrony ofiar musi być **adekwatny do potrzeb** występujących w danej sytuacji. Okres realizacji programu powinien być odpowiedni do problemów, jakie posiada osoba dotknięta przemocą w rodzinie i celów programu. Realizacja programu ochrony ofiar przemocy winna przebiegać **kompleksowo i komplementarnie** z programami oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych adresowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie. Podmioty realizujące program powinny przestrzegać **zasady etyki** zawodowej np. tajemnicy dotyczącej problemów klienta.

Rozdział 7

Ewaluacja

Przebieg i efekty realizacji programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie powinny być objęte działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi, prowadzonymi przez realizatorów programów opracowanych i realizowanych na danym szczeblu samorządu terytorialnego czyli przez gminę, powiat czy województwo. Należy określić czas przeprowadzania ewaluacji i sposób monitorowania osiągnięcia celów (głównego i szczegółowych). Etapami ewaluacji są:

1. gromadzenie danych,
2. analiza danych zmierzająca do oceny czy wyznaczone cele zostały osiągnięte,
3. opracowanie środków i sposobów na poprawienie efektywności zaplanowanych działań,
4. sprawozdawczość (raportowanie).

Opracowanie projektu:

Agnieszka Bocian, Katarzyna Łęgowska